

Сайид Мубашшир Тарозий ўз ҳаммаслаклари билан бирга мужоҳид ватандошлардан Туркистонни озод қилиш жаҳасини тузишда иштирок этдилар.

Мустақиллик, озодлик ва ҳуррият тушунчалари бир-бирини тўлдириб келувчи нарсалар бўлиб, Аллоҳ таолонинг ўз бандаларига берган улкан неъматини ҳисобланади. Аллоҳ таоло ҳар бир бандани мустақил-озод ва ҳур қилиб яратади. Инсон фақатгина ўзининг яратувчиси ҳақ субҳанаҳу ва таологагина бўйсуниб, унга итоат қилиб яшаши даркор. Аммо, баъзи табиати бузук инсонлар бу қондиларни бузиб, ўзига биродор бўлган бошқа инсонларни ўз иродасига бўйсундириш, уларни ўзига қул қилиш, бошқача қилиб айтганда, ўша инсонларнинг мустақиллигини, озодлигини ва ҳурриятини поймол қилишга уринади.

Бу мақсадга эришиш йўлида шахсларга қарши қуч-қувват ва зулм, давлатларга қарши уруш ва мустамлақачилик сиёсати ишга солинади. Натижада, шахслар қулга, давлатлар мустамлақага айланади. Қулга айланган шахслар озодлигини, мустамлақага айланган юртлар мустақиллигини йўқотади.

Шу билан бирга, қулга айланган шахс ва мустамлақага айланган юрт, ўз тушунчаси, дунёқараши, ҳассослигига қараб қуллик ва мустамлақаликка турлича қарайдилар. Ўзида озодлик тушунчаси етишмайдиган, бу неъматнинг қадрини билмайдиган шахсларда қулликка мойиллик бўлади ва ўзининг қуллигини озодлик, деб тушунади. Шунингдек, мустамлақа бўлишга майли бор юртлар, ўзининг мустамлақалигини мустақиллик, деб айтади ва мустамлақага айланган қулларни “илгор халқ”ка, “қатта оғаси”га ўз ихтиёри ила қўшилган “бахтли” қул сифатида байрам қилади.

Ор номуслар бўлсинки, асли ҳур бўлган бизнинг халқимиз ичидан Ленинни отам, Марксни бобом, коммунизмни диним ва эътиқодим, деб ўзларининг уларга банд бўлгани етмагандай, ўз халқини ҳам қул қилишга уринган коммунистлар чиқди. Улар етмиш йилдан ортиқ даврда қул бўлган халқка “озодсан” деб, мустамлақа бўлган юртимизни “мустақил”, деб қилишди.

Аллоҳга ҳамду санолар бўлсинки, халқимизга фахр ва эътизорлар бўлсинки, унинг фарзандлари ичидан ҳақиқий ҳуррият ва озодлик, ҳақиқий мустақилликнинг маъносини тушунадиган, қадрини биладиган, қуллик ва мустамлақадан нафрат қиладиган шахслар етишиб чиқди. Бу азиз қишлоқларимиз сонлари оз бўлсалар ҳам, қучлари йўқ бўлса ҳам, Аллоҳнинг улуг неъматини бўлмиш озодликдан халқлари, мустақилликдан юртлари бебаҳра бўлиб қолмаслиги учун ҳаракат қилдилар. Ўз халқининг бошқа халқлар қадри озод бўлиши, ўз юртининг бошқа юртлар қадри мустақил бўлиши учун қурашдилар. Аммо қучлар тенг эмас эди, юртдаги барча ҳукм ва имкониятни босиб олган коммунистлар мунофиқларча иш тутар, ўзлари озодлик ва мустақиллик ҳақида жар солиб, ҳақиқий озодлик ва мустақиллик тарафдорларининг ёстиқларини қуритар эдилар. Худосизлар тузуми халқимизнинг гули, юртимиз мустақиллиги фидоийлари бўлган бу азиз қишлоқларимизни халқ душмани ва реакцион қуч сифатида айбладилар. Оқибатда, мустақиллик фидоийларининг баъзилари шахид бўлдилар, баъзилари эса, она ватанларидан хижрат қилишга мажбур бўлдилар.

Афсуски, юртимиз мустақиллигининг ҳақиқий фидоийлари билан халқимиз ҳозиргача яхши таниш эмас. Лекин, ёмонлик ҳазосиз қолмаганидек, яхшилик ҳам бекор қетмайди. Музқур фидоийларимизни ҳам қимдир эслаши, уларнинг устидаги зулмни қўтариши,

уларга хакикий бахони бериши керак эди.

Юртимиз мустакиллиги фидойиларидан бири Саййид Мубашшир Тарозийдир. У киши 1314 хижрий сананинг 27 ражабида, яъни 1886 мелодий сана, 20 декабрда Тароз шаҳрида (хозирги Жамбул, эски Авлиё ота) Туркистонда ўзининг илми, таквоси ва обрў-эътибори ила машхур оилада дунёга келдилар. Оталари Саййид Мухаммадхон ибн Саййид Мухаммад Гозийхон улкан олим бўлиб, ханафий мазхаби фикхи ва Накшбандий тарикатининг кўзга кўринган етакчиларидан бири эдилар. Алломаи Тарозийнинг ота тарафдан насаблари Имом Хусайин розияллоху анхуга етиб боради. Она томонидан эса, Шаркий Туркистондаги охирги Ислом давлати амири Саййид Бузрукхон оркали Офок Хўжамга бориб етадилар.

Алломаи Тарозий хазратлари бошлангич таълимни Тарозда олдилар. Сўнгра Тошкентга келиб, мадрасаларда ўқиб, охири Абул Косимхон олий ўқув даргоҳини битирдилар. Шундан сўнг Бухорога бориб, одатдан ташкари имтихон топшириб, улуг устозларнинг тафсир, хадис, араб адабиёти ва бошқа илмлардан рухсатларини олдилар.

Мазкур илмий даражаларга эришганларидан сўнг у кишини Туркистонда “аллома” деб атаётганлар.

Алломаи Тарозий талабалик вақтларидаёқ Тошкентда чиқадиган “Ал-Ислох” ва Самаркандда чиқадиган “Ойна” мажаллаларига мақолалар ёза бошладилар. Олий мадрасада ўқиб турган чоғларида Тошкентда чиқадиган “Ал-Ийзох” номли мажаллага бош муҳаррир этиб тайинландилар.

Аллома Тарозий 1917 йили Туркистон мустакиллиги учун курашиш мақсадида “Туркистон талабалар жамияти”ни туздилар. Тароз ва Тошкент шаҳарларида исломий илмлардан дарс бердилар. Керенский ҳукумати даврида давлат думасига ноиб этиб сайландилар. 1926 йили халқ томонидан диний назорат раиси этиб сайландилар.

Коммунистлар давлатни босиб олганларидан сўнг, ўз одатларича, ёлгон-яшиқ ваъдаларни бера бошладилар. “Шарк мусулмонларига мурожаат” номли ёлгон ва нифокдан иборат, ваъдаларга тўла сафсата ҳам эълон қилинди. Бу ёлгонга кўпчилик ишонди. Аммо Алломаи Тарозий хазратлари ишонмадилар, дин-диёнат, халқ бахти ва хакикий мустақиллик йўлидаги курашларини давом этдирдилар. Бу орада у киши коммунистлар томонидан уч марта қамалдилар ва бир марта сурғунга ҳукм қилинди. Ўша вақтларда коммунистлар вакили Неъмат Хаким номли дахрий “Мухаммад илохий пайгамбарми?” деган китоб ёзиб, дин-диёнатга, пайгамбарликка ва Худога шак келтирган, кишиларни худосизликка чақиришга урунган эди. Алломаи Тарозий хазратлари мазкур кофирнинг китобига раддия тарзида ўзбек тилида “Куръон ва нубувват” номли китоб ёзганлар ва уни ўзлари имомлик қилган масжидда мусулмонларга ўқиб берганлар.

Худди ўша пайтда, мусулмон аёлларни ифратсиз қилиш мақсадида, хижобга қарши ҳужум бошланган эди. Баъзи бир ўзига илм нисбатини берувчи хоинлар бу ишни шариатга тўғри келади, деб қўллашига қарамай, Алломои Тарозий хазратлари бу ишга ҳам қарши чиқиб, мусулмонларни динни маҳкам тутишга даъват қилдилар.

Алломаи Мубашшир Тарозий ҳаётларини чуқур ўрганган тарихчилардан, машхур ал-Азхар дорулфунуни уламоларидан доктор Хусайин Мухийб Мисрий ўша пайтдаги ҳолатни тасвирлаб, шундай дейдилар: “Мазкур воқеалардан кейин коммунистлар Тарозийни ўзларининг энг қучли муҳолифларидан бири, деб билдилар. Унинг халқ орасида туришини ўзлари учун хавф-хатар деб ангадилар ва Тарозийни ўлдиришга амр қилдилар. Лекин ҳукми ижро эта олмадилар, чунки, Алломани минглаб мухлис

диндорлар ўраб туришарди. Алломаи Тарозийнинг ҳам, мусулмонларнинг ҳам иймондан бошка куруллари йўқ эди”.

1930 йили Алломаи Тарозий Бухоро оркали Афғонистонга хижрат қилишга мажбур бўлдилар. У зотни Афғонистон подшоси Муҳаммад Нодиршоҳ катта ҳурмат билан кутиб олиб, одатдан ташқари Афғонистон фуқароси, подшоҳлик девони бош мудир, деб эълон қилди. Шунингдек, Афғонистон адабиёт академияси аъзоси ва Афғон комуси хайъати таҳририга аъзо этиб тайинландилар.

1931-1932 санада Афғон расмий хайъати ила Саудия Арабистонига сафар қилиб, подшоҳ Абдулазиз билан дўстлик шартномасини тузиб қайтдилар.

1936 йили Хиндистонга сафар қилган Аллома Тарозий у юртнинг кўзга кўринган уламулари, мусулмон раҳбарлари билан учрашиб, муҳим масалаларни муҳокама қилдилар. “Ислом ҳимояси жамияти” раиси машҳур шоир ва файласуф Муҳаммад Иқболнинг таклифларига биноан, шу жамиятнинг йиллик йигилишида, “Ислом бирлиги вожиблиги” номи машҳур маруъзаларини қилдилар. Кейинчалик бу маруъза турли тилларга таржима қилинди ва ҳамма ёқда нашр этилди. Шунингдек, у киши бошқа шаҳарларда ҳам маруъзалар қилиб, Хиндистон мусулмонларини бирлаштириб, мустамлақачиларга қарши курашга даъват қилдилар.

Саййид Мубашшир Тарозий ўз ҳаммаслақлари билан бирга мужоҳид ватандошлардан Туркистонни озод қилиш жаҳасини тузишда иштирок этдилар. Харбий тайёргарлик олиб бордилар. Одамларни коммунистик босқинчиларга қарши курашга, мустикал Туркистон учун ҳаракат қилишга чорладилар. Лекин натижа қутилганидек бўлиб чиқмади. Олмониядан кўли устун кела бошлаган Сталин Афғон ҳукуматига таъйин ўтказиб, туркистонлик мужоҳидларни камашга мажбур қилди. Шундай қилиб, юрт мустикаллиги учун курашган Саййид Мубашшир Тарозий ўз сафдошлари билан 1943 йил апрел ойдан бошлаб сиёсий маҳбус сифатида қамок жаҳосини ўтай бошлади. Лекин қамок ҳам улуг мужоҳиднинг иродасини буқа олмади. Тарозий ҳазратларининг кичик ўғиллари доктор Абдуллоҳ Мубашшир Тарозий ўз оталарининг қучли шахсият эҳаси эҳанликларининг далили сифатида қуйидагиларни эслайдилар. “Афғон ички ишлар вазирилиги сиёсий маҳбуслар бўлим бошлиги ўзининг каттиккўллиги ва бераҳмлиги билан машҳур одам эди. Унинг номини эшитганда нафакат маҳбуслар, балки масъуллар ҳам ўзини йўқотиб, титроққа тушиб қолар эдилар. Шу даражадаги шаккоқ одам ҳам Саййид Мубашшир Тарозийнинг ҳузурларига ўзини ўнглаб қирар, қаршиларида тиз чўқиб ўтирар ва гаплашиб бўлганидан сўнг, кўлини кўксига қўйиб, одобла орқаси билан юрганича чиқиб кетар эди. Сиёсий маҳбусларга ўқиш-ёзиш мутлақо манъ этилган бўлишига қарамай, Тарозий ҳазратлари хоҳлаган нарсаларини ўқиб, ёзар эдилар. У кишига биров бу ҳақда ҳеч нарса дейишга ботина олмас эди”.

Шундай қилиб, Аллома Тарозий ўзларининг буюқ ҳаётларининг беш йилу, бир ой, уч кунини афғон сиёсий қамоғида ўтказдилар. Қамокдан чиққан мужоҳид Тарозийни суикасд уюштириб, ўлдириш учун КГБ ўз жосусларини Афғонистонга юборди. Аммо улар ўз ниятларига эриша олмадилар. Афғонистон подшоси Тарозий ҳазратларини яна саройга қелишга таклиф қилди. Аммо у киши бу таклифни қабул қилмай, оилалари билан Мисрга қўчиб кетдилар.

Мисрда яшаган пайтларида турли йигилиш ва жамиятлар ишида фаол иштирок этдилар. Турли исломий масалаларни ҳал этишда қатнашдилар. Бу фаолиятларнинг барчасида бош масала Туркистонни коммунистлар қўлидан озод қилиш эди. У киши БМТ ва бошқа халқаро ташкилотларга ўз халқига коммунистлар томонидан қилинаётган жабр ва

зулмларни баён этиб, бунга карши чора кўришга даъват этдилар. Кўпчилик эркпарварлар билан бирга “Мусулмон халкларни озод қилиш учун кураш” жамиятида хайъат аъзоси бўлиб ҳаракат қилдилар. “Минбарул Исломи” ва бошқа мажалла ва рўзномаларда ўз мақолаларини нашр эттирдилар. Мисрдаги обрўли уламолар, хусусан, Азхари шариф шайхлари билан доимо алоқада ва ҳамкорликда бўлдилар.

Алломаи Тарозий ҳазратлари ўзларининг жиходга тўла муборак ҳаётлари давомида сермахсул ижод қилдилар. У киши 46та мажалла ва рўзномаларда ўз мақолаларини нашр эттирдилар. Афғонистонда яшаб турган вақтларида, энг сермахсул ёзувчи сифатида махсус муқофотга сазовор бўлдилар.

Аллома Абу Наср Мубашшир Тарозийнинг мақола, нутқ, маърузаларидан ташқари талиф қилган китоблари қирк еттитага етган. У киши ўз китобларини ўзбек, форс ва араб тилларида ёзганлар.

Машхур китобларидан баъзиларини тилга оладиган бўлсак, “Ойнаи жаҳон” маснавийлари, “Аскарият дар Исломи”, “Хуқиқи зан дар Исломи”, “Шароб менўш”, “Адаб ва иншо”, “Қошфул-лисом ар рубоийят Умарул Хайём”, “Нубзатун минассийран Набавия”, “ал-Жиход вал Жундия фи таолийми Исломи”, “Илад Дийнил Фитриййил Абадий” ва бошқа кўплаб китоблардир.

Мухожирлик ва мужоҳидликда ўтган бу улкан ҳаёт 1397х. сана, робиул аввал ойи учинчиси, душанба куни, яъни 1977м. сана 21 февралда охирига етди. Ўша куни Аллома Мубашшир Тарозий ҳазратлари Кохирада саксон уч ёшларида вафот этдилар. (Аллох ўз раҳматига олсин). У зотнинг дафн маросимлари илм, ирфон, хижрат ва жиходни тақдирлаш маросимига айланди. Буюк олимнинг жанозасини Азхари шариф шайхлари Имомул акбар Абдулҳалийм Махмуд ҳазратлари ўқидилар.

Ўз юртида коммунистлар қувганига учраган, иймони учун ўлимга ҳукм қилинган инсонни дин қардошлари, мусулмонлар, азиз исломий Ватаннинг бошқа минтақаларида улуғладилар, эзозладилар.

Алломаи Тарозийнинг вафотларидан сўнг Кохирадаги “Айниш Шамс” дорулфунунида у кишини ёдлаб катта халқаро анжуман ўтказилди. Анжуманда иштирок этган атоқли уламолар Алломаи Тарозий ҳаёти, ижод ва жиходлари ҳақида марузалар қилдилар, илмий бахсларини тақдим этдилар. Мазкур маруза ва бахслар алоҳида китоб шаклида чоп этилди.

Қиндик қони тўқилган она Ватанида коммунистлар жорий қилган темир парда ва хур фикрликнинг катағони самараси тўғрисида ҳозирда ҳеч қимга танилмаган улуғ олимнинг ҳаёти, ижоди, жиходи, илмий ишлари, китоблари ҳақида Саудия, Миср, Сурия, Афғонистон, Покистон, Туркия, Индонезия, Хиндистон, Япония каби юртларда олим ва тарихчилар изланиш олиб бориб, китоб ва бахслар, илмий мақолалар ёздилар.

Ҳозирги кунда бир неча дорулфунунларда Алломаи Мубашшир Тарозий ҳақида фан номзоди ва фан доктори унвони олиш учун олиб борилаётган бахслар рўйхатдан ўтган. 1993 йили Кохирада бўлиб ўтган “Ўрта Осиё ва Қарқоз мусулмонлари” номли илмий анжуманда ҳам Аллома Тарозий ва у кишининг илмий асарлари ҳақида бир неча марузалар қилинди.

Улуғ ватандошимиз, Туркистон мустақиллиги учун толмас курашчи, буюк олим Аллома Абу Наср Мубашшир Тарозий ҳазратлари ўзларидан сўнг буюк илмий мерос билан бирга, аҳли солих олим фарзандларни ҳам қолдирдилар. Улар ўз оталарининг ишларини шараф билан давом этдирмоқдалар. Катта ўғиллари Насруллох Тарозий Мисрда истикомат қилдилар. Кичик ўғиллари доктор Абдуллох Тарозий Жидда шаҳрида истикомат

киладилар. Уларнинг бир канча китоблари чоп этилган.

Аллох таоло Аллома Абу Наср Мубашшир Тарозийни раҳмат айлаб, жойларини жаннатдан қилсин!

Вақт эътиборидан сизларга денгиздан бир томчи тақдим эта олдик, холос. Шу билан халқимиз олдидаги бир манавий бурчни адо этмокчи бўлдик. Иншааллох, келгусида улуг олим ва мужоҳид Алломаи Тарозий хазратларининг ҳаётлари ва илмий мерослари тўлиқ ўрганилиб, халқимизга тақдим этилишидан умидвормиз.

Аллох таоло ўзи бундай хайрли ишларга муяссар қилсин!

Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф,
"Тарих омонатдир" китобидан